

## **ВІДГУК**

офіційного опонента доктора економічних наук,  
професора **Коваленко Вікторії Володимирівни**  
на дисертаційну роботу **Федоруценка Богдана Віталійовича**  
**«Формування системи забезпечення**  
**фінансової безпеки банківського сектору України»,**  
подану на здобуття ступеня доктора філософії  
в галузі знань 07 – «Управління та адміністрування»  
за спеціальністю 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»

### **1. Актуальність теми дослідження.**

Фінансова безпека виступає головним індикатором соціально-економічного розвитку та добробуту будь-якої країни. Нині, в умовах воєнного стану в Україні, даний напрямок набуває все більшої актуальності для дослідження.

В останні роки значно зросла роль формування системи фінансової безпеки на всіх рівнях, будь то макроекономічна безпека, безпека суб'єктів економічної діяльності, або фінансова безпека окремо взятого домогосподарства. Зазначена проблема залишається однією з основних і, відповідно, найбільш актуальною у сучасних умовах соціально-економічного та політичного розвитку України.

Сучасний стан розвитку банків пов'язаний із загрозами, які становлять військова агресія РФ, постійні сплески пандемії COVID 19, падіння реального сектору економіки, дисбаланси макроекономічного середовища, зростаюча тінізація банківської діяльності. У цих складних умовах банки змушені вдаватися до використання агресивної політики ведення бізнесу з метою збереження фінансово стійких та конкурентних позицій на ринку.

В умовах військового стану, вітчизняні банки втратили значну частину клієнтської бази, банківські операції спрямовані в більшій мірі на обслуговування грошових потоків. Банки змушені застосовувати пролонгацію погашення кредитної заборгованості, джерела щодо формування власних ресурсів значно скоротилися.

З одного боку, всім зрозуміла значущість та необхідність забезпечення фінансової безпеки банківського сектору економіки, а з іншого боку, дуже багато її аспектів знаходяться за межею комплексного системного розуміння і тим більше ефективної практики реалізації.

На сьогодні як ніколи, актуалізується питання забезпечення фінансової безпеки банків. Проте, слід відмітити, що на протязі усього періоду існування вітчизняної банківської системи питання щодо формування ефективної системи забезпечення її фінансової безпеки розглядалося фрагментарно. Елементи даної системи представлені у прийнятих стратегіях: «Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року», «Стратегія забезпечення державної безпеки»,

«Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері», «Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року».

Сучасна практика свідчить, що оптимізація функціонування й поступального розвитку банківської системи значною мірою зумовлюються рівнем її фінансової безпеки. Відсутність комплексної концепції забезпечення фінансової безпеки банківського сектору; занижена значущість банківської системи у сприянні економічному зростанню та поліпшенню соціальних стандартів, а також глибини її проникнення в національну економіку; структурна й функціональна трансформації банківської системи; широке впровадження фінансових інновацій; надмірна державна участь у капіталах банків України; розвиток інтеграційних і глобалізаційних процесів; поява нових загроз банківській сфері загалом і функціонуванню окремих банків зокрема; зумовлюють необхідність все більшої уваги до формування дієвої системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору економіки.

Зважаючи на зазначені вище положення, тема дисертаційного дослідження Федорущенка Б. В. відзначається високою актуальністю та своєчасністю досліджуваної проблеми, а розроблені здобувачем рекомендації сприятимуть формуванню дієвої системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору економіки.

## **2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.**

Дисертаційна робота Федорущенка Б. В. ґрунтується на використанні сучасних наукових теорій та концепцій, що дозволило здобувачеві розвинути існуючі науково-методичні підходи, вдосконалити методологічні засади та розробити конкретні рекомендації щодо встановлення ключових позицій формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору економіки.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, наведених у дисертації, підтверджується використанням сукупності загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що дало можливість реалізувати концептуальну єдність наукового дослідження. Дослідження ґрунтується на використанні методів аналізу і синтезу, індукції й дедукції, логічного узагальнення, наукової абстракції, типології, монографічного – для визначення сутності та декомпозиції фінансової безпеки банківської системи; чинників, що її зумовлюють, і загроз їй; засад формування системи забезпечення фінансової безпеки банківської системи; історичний, діалектичний, структурного, факторного, економіко-статистичного, компаративного аналізів, розрахунково-аналітичний, групувань, граничних значень й інтегральних оцінок, графічний – для оцінки стану забезпечення фінансової безпеки банківської системи; стратегічного аналізу, аналогій, експертних оцінок – для визначення напрямів удосконалення формування і функціонування системи забезпечення фінансової безпеки банківської системи

Достовірність та обґрунтованість одержаних результатів підтверджується використанням широкої інформаційної бази – наукових праць провідних зарубіжних і вітчизняних учених, законодавчих і нормативних актів України, матеріалів Національного банку України, Міністерства фінансів України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, рейтингових агенцій, статистичних даних Державної статистичної служби України, ресурсів Інтернет, власних спостережень і розрахунків здобувача.

Достовірність отриманих результатів підтверджена відповідними науковими обґрунтуваннями та розрахунками, коректністю використання апробованих економетричних методів і методів економіко-статистичного аналізу, порівняльним аналізом даних, які отримані на основі запропонованих здобувачем підходів.

Про достовірність наукових висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації, свідчить їх практичне використання Асоціацією українських банків (довідка від 16.06. 2022 № 07.01.2), АТ «Комерційний індустріальний банк» (довідка від 10.01.2023 № 06/126), Університетом банківської справи (довідка від довідка від 12.10.2021 № 12-009/51), а також участь здобувача у виконанні науково-дослідної теми «Формування системи забезпечення фінансової стабільності кредитних установ: інституційний та обліковий аспект» (№ д/р 0118U001042).

Вивчення змісту дисертаційної роботи, розроблених і представлених в ній наукових положень, висновків і рекомендацій дозволяє зробити висновок про належний рівень їх обґрунтованості та достовірності, а також про відповідність теми дисертації профілю спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

### **3. Новизна наукових положень і отриманих результатів.**

У дисертаційній роботі представлені результати вирішення важливого наукового завдання, пов'язаного з поглибленням теоретико-методологічних засад, удосконаленням методичних підходів і розробкою практичних рекомендацій щодо формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору національної економіки.

У дисертації вперше запропоновано концептуальну, композиційну, поетапну і формуючу моделі розбудови дієвої системи забезпечення фінансової безпеки банківської системи. Наукове значення запропонованого підходу полягає в тому, що він дає чітке уявлення про його цілі, завдання, об'єкти, предмет, суб'єктів, імперативи, заходи, принципи, критерії (с. 58-68; 148-159; 180-189).

Дисертантом суттєво вдосконалено визначення складових фінансової безпеки банківського сектору, а саме: за функціональним призначенням банківської системи (безпеки депозитної, кредитної, інвестиційної, платіжно-розрахункової, валюто-обмінної, страхової, брокерської, трастової діяльності, безпеки управління фінансовими потоками і форм банківського обслуговування (он-лайн, мобільного, роботизованого банкінгу, інтелектуальних крос-

каналних інформаційних систем у хмарних сервісах порівняно з альтернативним кредитуванням (p2p-кредитування) й альтернативним фінансуванням (краудфандинг і краудінвестинг)), структурованих банківських продуктів), а також за ресурсно-функціональною спрямованістю (ресурсоутворювальна недепозитного характеру, боргова, валютна, депозитна, кредитна, майнова (захищеність грошових коштів, цінних паперів й інших активів), інвестиційна, податкова, цінова, інфляційна безпеки банківського сектору, а також безпека його доходів і витрат). Таке бачення уможливило підвищення рівня забезпечення різних аспектів функціонування банківської системи (с. 34-36, 179).

Наукову новизну містить вдосконалена здобувачем класифікація різновидів фінансової безпеки банківського сектору унаслідок виокремлення такої класифікаційної ознаки, як «напрями діяльності», і визначення таких різновидів за класифікаційними ознаками «мета», як спорадична (забезпечується одиничними заходами для вирішення конкретного завдання дотримання фінансової безпеки у конкретний момент); «ресурсно-функціональна спрямованість» – податкова; розрахункова, цінова, майнова (захищеність грошових коштів, цінних паперів й інших активів), безпека доходів і витрат; «вид фінансових інструментів» – безпека структурованих банківських продуктів. Такі уточнення уможливають вироблення специфічних підходів до забезпечення складових фінансової безпеки банківського сектору національної економіки (с. 36).

Важливе наукове значення має вдосконалене здобувачем трактування поняття «система забезпечення фінансової безпеки банківського сектору». Здобувач зробив наголос на органічне поєднання її забезпечувальних підсистем (серед яких, на відміну від вживаних, виокремлено й такі, як: інструментарна, обліково-звітна, контрольно-діагностична, прогностична, інфраструктурна, маркетингова, соціально-психологічна, правоохоронна, програмного забезпечення), що безперервно формуються на стійкій плановій основі суб'єктами системи для досягнення її цілей, виконання поставлених завдань концептуального / стратегічного характеру за об'єктно-орієнтованим підходом до забезпечення фінансової безпеки банківського сектору; необхідності вжиття комплексу оптимально альтернативних і скоординованих упереджувальних, поточних і коригувальних заходів з фінансового забезпечення банків зокрема і банківської системи загалом, економічних агентів, котрі ними обслуговуються або на яких відбивається стан фінансової безпеки, що унеможливило порушення наявних міжсистемних зв'язків. На наш погляд, таке бачення сприяє формуванню дієвої системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору (с. 28, 57-58, 160-177).

Набув подальшого розвитку науково-теоретичний підхід до визначення чинників і передумов дослідження фінансової безпеки банківського сектору за рахунок виокремлення, поряд із уже визначеними, таких з них, як: усвідомленість у необхідності функціональних, організаційних і структурних змін у банківській системі, обумовлених потребою підвищення рівня фінансової безпеки банківського сектору; пошук дієвих засобів протидії новим викликам

(зокрема, глобалізації фінансових ринків, інформатизації, цифровізації економіки / діджиталізації банківського сектору, розвитку криптовалют, зростанню масштабів фальшування грошей, упровадженню штучного інтелекту, необхідності забезпечення сталого розвитку країни та впровадження банківськими установами відповідального фінансування / інвестування) фінансової безпеки у банківській сфері; недостатня обґрунтованість теоретично-методологічних засад, відсутність однозначних методичних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки банківського сектору національної економіки і визначення напрямів / заходів з його підвищення, а також дієвих / ефективних / ризик-орієнтованих систем забезпечення безпеки у вітчизняних банках. Такий підхід підвищує обґрунтованість наукових досліджень з проблематики фінансової безпеки банківського сектору, формування дієвої системи її забезпечення (с. 23-28, 74-89).

У дисертації набули подальшого розвитку підходи до тлумачення фінансової безпеки банківського сектору як синтетичної категорії, що акцентує увагу на забезпеченні дотримання комплексу фінансових інтересів; безпосередньо впливає на дієвість / ефективність функціонування клієнтів / контрагентів банківських установ й інших економічних агентів; зумовлюється фінансовою автономією / незалежністю, ліквідністю, платоспроможністю банківського сектору, його фінансовими стійкістю, стабільністю, надійністю, інвестиційною привабливістю, соціально-економічною ефективністю функціонування; є інструментом забезпечення трансформації капіталу банківської системи у кредити юридичним і фізичним особам, прями і портфельні інвестиції й таким станом банківського сектору, за якого амплітуда небажаних змін його певних властивостей не вище / не нижче визначених порогових значень індикаторів. Представлене тлумачення забезпечує комплексність сприйняття фінансової безпеки банківського сектору та його складових, ефективність вживаних заходів з підвищення їх рівнів (с. 33).

Дисертантом визначено чинники, що впливають на фінансову безпеку банківської системи, а саме: змішана організація грошового обігу в країні (національна – іноземна валюти); координованість або її відсутність фінансових і грошово-кредитних інструментів; превалювання у банківській системі тих чи інших бізнес-моделей банків; істотні обсяги вивезення коштів з країни; формування ринку криптовалют; девальютизація балансів банків; технології розподілених даних (blockchain); втрати клієнтів бази унаслідок кризи та різного роду пандемій; рівні інших складових економічної безпеки банківської системи, що уможливорює розробку дієвих упереджувальних та поточних заходів з забезпечення фінансової безпеки банківської системи (с. 37-39, 90-118).

Науковий доробок здобувача представляють уточнені, з урахуванням сьогодення, загрози фінансовій безпеці банківської системи, а саме: відсутність чіткого визначення довгострокових перспектив розвитку банківського бізнесу; значний рівень інфляції; розвиток дефляційних процесів у національній економіці; високий рівень монополізації в банківському секторі національної економіки; зростання кількості й обсягу несанкціонованих операцій з

використанням платіжних карток та кібератак; можливість за використання криптовалют мати платіжну систему поза банківською системою, що збільшує масштаби тіньової економіки; неправильний вибір способу вкладання капіталу, виду цінних паперів для інвестування; загроза втрат банківською системою від біржових угод; деструктивна соціальна інженерія; загрози фінансовій безпеці домогосподарств, суб'єктів господарювання, що є клієнтами або контрагентами банків, рівень якої позначається на фінансовій безпеці банківської системи. З нашої точки зору, таке доповнення сукупності загроз підвищує дієвість й ефективність запобігання чи протидії їм, зменшенню негативних наслідків їх реалізації (с. 40-44).

На особливу увагу заслуговують запропоновані здобувачем завдання формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору завдяки доповненню їх такими, як: гарантування фінансової безпеки банківської системи та банків; забезпечення фінансової безпеки банківської системи в умовах тіньового банкінгу; забезпечення та стимулювання достатнього обсягу фінансових ресурсів банківської системи для реалізації стратегічних і тактичних планів її функціонування; виявлення передумов виникнення, ймовірності, ранжування й об'єктивна кількісна й якісна оцінки загроз фінансовій безпеці, зумовлених розвитком банківського і фондового ринків; рівнем корупції; податковим навантаженням банків, їх клієнтів чи контрагентів; систематизація загроз; визначення їх негативних наслідків (збитків) від реалізації, а також необхідних ресурсів для запобігання – нейтралізації –/ мінімізації ним; визначення алгоритму/послідовності формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору. Зазначене, з практичної точки зору, дозволяє більш обґрунтовано підійти до формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору національної економіки (с. 46-47, 144-145).

#### **4. Практичне значення виконаного дослідження.**

Практичне значення отриманих у дисертації результатів полягає в доведенні основних теоретичних і методологічних положень роботи до рівня науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій, а також у можливості використання представлених у дисертації рекомендацій і пропозицій у практичній діяльності саморегульованими організаціями на вітчизняному ринку банківських послуг, комерційними банками і закладами вищої освіти.

Розроблені здобувачем рекомендації щодо моделювання системи забезпечення фінансової безпеки банківської системи України завдяки розробці концептуальної, композиційної, поетапної і формуючої моделей, які дають чітке уявлення про всі аспекти такого формування, а також щодо основних шляхів поліпшення підсистем і елементів системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору вітчизняної економіки використані Асоціацією українських банків для розробки програмних документів і підвищення координації своєї діяльності з вітчизняними банками (довідка від 16.06.2022 р. № 07.01.2).

Пропозиції щодо підходів до оцінки і підвищення ефективності формування і функціонування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору у частині: визначення різновидів, критеріїв і показників такої ефективності, застосування схем і методів цієї оцінки використані АТ «Комерційний індустріальний банк» для підготовки рекомендацій з формування системи забезпечення і підвищення рівня його фінансової безпеки (довідка від 10.01.2023 № 06/126).

Окремі положення дисертації Федорущенка Б. В. використані в навчальному процесі Університету банківської справи при складанні навчальної програми і підготовці методичного забезпечення з дисципліни «Філософія економічної безпеки» (довідка від довідка від 12.10.2021 № 12-009/51).

## **5. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях.**

Проведений аналіз публікацій Федорущенка Б. В. дає підстави стверджувати, що вони повною мірою відображають основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації. Результати дисертаційного дослідження опубліковані у 8 наукових працях загальним обсягом 3,44 д.а., з яких дисертанту належить 3,15 д.а., у тому числі 3 статтях у фахових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз (з них 1 стаття у виданні, індексованому у Web of Science) та 5 публікаціях апробаційного характеру.

У роботах, опублікованих у співавторстві, чітко зазначено особистий внесок здобувача. Основні наукові положення, висновки та рекомендації, наведені в дисертації, пройшли апробацію на 5 науково-практичних конференціях.

Опубліковані наукові праці здобувача, які зараховані за темою дисертації, відповідають вимогам п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова КМУ від 12.01.2022 р. № 44).

Анотація дисертації відображає основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в роботі.

## **6. Структура та обсяг дисертації.**

Структура дисертаційної роботи Федорущенка Б. В. є цілісною, логічною та завершеною. Всі розділи тісно пов'язані між собою, що забезпечує цілісне сприйняття досліджуваної проблеми і дозволяє визначити науковий внесок здобувача та ступінь вирішення сформульованих завдань відповідно до теми, мети та завдань дослідження. Стил ь викладення матеріалу є чітким і послідовним. Обсяг і оформлення роботи відповідають вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 239 сторінок, основний зміст роботи викладено на 200 сторінках. Дисертація містить 17 таблиць, 58 рисунків, 4 додатки (на 5 сторінках) і списку літератури з 255 джерел (на 24 сторінках).

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено рівень її наукової розробленості та не вирішені раніше аспекти досліджуваної проблеми, сформульовано мету та головні завдання, визначено об'єкт, предмет, методи дослідження, охарактеризовано інформаційну базу, наведено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, їх апробацію та особистий внесок здобувача.

У *першому розділі* розкрито сутність та декомпозицію фінансової безпеки банківського сектору, охарактеризовано чинники та загрози фінансовій безпеці банківського сектору національної економіки, обґрунтовано засади формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору.

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору.

Дістало подальшого розвитку визначення чинників і передумов дослідження фінансової безпеки банківського сектору за рахунок виокремлення таких, як: усвідомленість у необхідності функціональних, організаційних і структурних змін у банківському секторі, обумовлених потребою підвищення рівня фінансової безпеки; пошук дієвих засобів протидії новим викликам (зокрема, глобалізації фінансових ринків, інформатизації, цифровізації економіки, діджиталізації банківської системи криптовалют, зростанню масштабів фальшування грошей, упровадженню штучного інтелекту, необхідності забезпечення сталого розвитку країни та впровадження банками відповідного фінансування чи інвестування) фінансовій безпеці у банківській сфері; недостатня обґрунтованість теоретично-методологічних засад, відсутність однозначних методичних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки банківської системи національної економіки і визначення напрямів її підвищення, а також дієвих, ефективних та ризик-орієнтованих систем забезпечення фінансової безпеки у вітчизняних банках.

Уточнено тлумачення фінансової безпеки банківського сектору як синтетичної категорії, що, на відміну від існуючих поглядів, акцентує увагу на забезпеченні дотримання комплексу фінансових інтересів; безпосередньо впливає на дієвість та ефективність функціонування клієнтів банківських установ й інших економічних агентів; зумовлюється фінансовою автономією, незалежністю, ліквідністю, платоспроможністю банківської системи, її фінансовими стійкістю та стабільністю, надійністю, інвестиційною привабливістю, соціально-економічною ефективністю функціонування; є інструментом забезпечення трансформації капіталу банківського сектору у кредити юридичним і фізичним особам, прями і портфельні інвестиції й таким його станом, за якого амплітуда небажаних змін його певних властивостей не вище (не нижче) визначених порогових значень індикаторів.

Подальший розвиток одержало з'ясування чинників, що впливають на



фінансової безпеки банківського сектору з огляду виокремлення серед них, крім відомих, таких, як: змішана організація грошового обігу в країні (національна – іноземна валюти); координованість (її відсутність) фінансових і грошово-кредитних інструментів; превалювання у банківській системі тих чи інших бізнес-моделей банків; істотні обсяги вивезення коштів з країни; формування ринку криптовалют; девальютизація балансів банків; технології розподілених даних (blockchain); втрати клієнтів банками унаслідок кризи; рівні інших складових економічної безпеки банківської системи, що уможлиблює розробку дієвих упереджувальних заходів з забезпечення фінансової безпеки.

Виокремлено, поряд із загальновідомими, й такі загрози фінансової безпеки банківського сектору, як: відсутність чіткого визначення довгострокових перспектив розвитку банківського бізнесу; значний рівень інфляції; розвиток дефляційних процесів у національній економіці; високий рівень монополізації в банківській системі; зростання кількості й обсягу несанкціонованих операцій з використанням платіжних карток та кібератак; можливість за використання криптовалют мати платіжну систему поза банківською системою, що збільшує масштаби тіньової економіки; неправильний вибір способу вкладання капіталу, виду цінних паперів для інвестування; загроза втрат банківською системою від біржових угод; деструктивна соціальна інженерія; загрози фінансовій безпеці домогосподарств, суб'єктів господарювання, що є клієнтами або контрагентами банків, рівень якої позначається на фінансовій безпеці банківського сектору.

У розділі завдання формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору доповнені такими, як: гарантування фінансової безпеки банків та банківської системи в цілому; забезпечення фінансової безпеки в умовах тіньового банкінгу; забезпечення та стимулювання достатнього обсягу фінансових ресурсів для реалізації стратегічних і тактичних планів її функціонування; виявлення передумов виникнення, ймовірності, ранжування й об'єктивна кількісна й якісна оцінки загроз ФББС, зумовлених розвитком БС і фондового ринку; рівнем корупції; податковим навантаженням КБ, їх клієнтів / контрагентів; систематизація загроз; визначення їх негативних наслідків / збитків від реалізації, а також необхідних / достатніх ресурсів для запобігання їм / їх нейтралізації / мінімізації; визначення алгоритму / послідовності формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору.

Визначені складові фінансової безпеки банківського сектору за функціональним призначенням (безпеки депозитної, кредитної, інвестиційної, платіжно-розрахункової, валюто-обмінної, страхової, брокерської, трастової діяльності, безпеки управління фінансовими потоками і форм банківського обслуговування (он-лайн, мобільного, роботизованого банкінгу, інтелектуальних крос-каналних інформаційних систем у хмарних сервісах порівняно з альтернативним кредитуванням (p2p-кредитування) й альтернативним фінансуванням (краудфандинг і краудінвестинг)), структурованих банківських продуктів), а також за ресурсно-функціональною спрямованістю (ресурсоутворювальна недепозитного характеру, боргова, валютна, депозитна, кредитна, майнова (захищеність грошових коштів, цінних паперів й інших активів), інвестиційна, податкова, цінова, інфляційна безпеки, а

також безпека доходів і витрат).

Удосконалено класифікацію різновидів фінансової безпеки банківського сектору унаслідок виокремлення такої класифікаційної ознаки, як «напрями діяльності», і визначення таких різновидів за класифікаційними ознаками «мета», як спорадична (забезпечується одиничними заходами для вирішення конкретного завдання дотримання фінансової безпеки у конкретний момент); «ресурсно-функціональна спрямованість» – податкова; розрахункова, цінова, майнова (захищеність грошових коштів, цінних паперів та інших активів), безпека доходів і витрат; «вид фінансових інструментів» – безпека структурованих банківських продуктів.

Уточнено трактування поняття «система забезпечення фінансової безпеки банківського сектору» за допомогою наголосу на органічному поєднанні її забезпечувальних підсистем, що безперервно формуються на стійкій плановій основі суб'єктами системи для досягнення її цілей, виконання поставлених завдань концептуального та стратегічного характеру за об'єктно-орієнтованим підходом до забезпечення фінансової безпеки.

У *другому розділі* проаналізовано сучасні підходи до формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору України; визначено чинники забезпечення складових фінансової безпеки банківського сектору економіки країни та надано їх характеристику; оцінено рівень фінансової безпеки вітчизняного банківського сектору.

Комплексно проаналізовано практику забезпечення фінансової безпеки банківського сектору національної економіки. Визначено стан формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору України. З'ясовані чинники забезпечення складових забезпечення фінансової безпеки банківського сектору економіки України. Оцінено рівень фінансової безпеки вітчизняного банківського сектору. Виявлені проблеми, недоліки й невирішені питання у забезпеченні фінансової безпеки банківського сектору в Україні.

У *третьому розділі* проведено моделювання системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору України; обґрунтовано основні шляхи поліпшення підсистем і елементів системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору вітчизняної економіки; запропоновано підходи до оцінки і підвищення ефективності формування і функціонування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору.

Наведені підходи до моделювання системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору України. Вперше запропоновано концептуальну, композиційну, поетапну і формуючу моделі розбудови дієвої системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору, що дають чітке уявлення про його цілі, завдання, об'єкти, предмет, суб'єктів, імперативи, заходи, принципи, критерії; композицію як процесу побудови такої системи; етапи її формування та специфіку її забезпечувальних підсистем.

Визначені основні шляхи поліпшення підсистем (наукового супроводу; чинної нормативно-правової бази забезпечення фінансової безпеки банківського сектору; управлінської, методичної, інформаційно-аналітичної, техніко-технологічної, кадрової, страхової підсистем, системи забезпечення фінансової

безпеки банківського сектору) і елементів системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору вітчизняної економіки (забезпечення підвищення рівнів ресурсоутворювальної недепозитного характеру, депозитної, кредитної, валютної, боргової, інвестиційної, розрахункової, податкової, інфляційної безпеки банківського сектору України).

Запропоновані підходи до оцінки і підвищення ефективності формування і функціонування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору. Визначено, що комплексна багаторівнева оцінка такої ефективності має містити оцінки: по-перше, ефективності фінансового убезпечення самого банківського сектору, по-друге, ефективності захисту національних інтересів і задоволення суспільних потреб, запобігання банківським та фінансовим кризам, по-третє, забезпечення фінансової безпеки клієнтів (домогосподарств і суб'єктів господарювання), контрагентів банків. Доведено, що така оцінка має отримуватися завдяки проведенню аудиту системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору, кількісної оцінки її рівня на основі з'ясування системи відповідних індикаторів та їхніх порогових значень.

## **7. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.**

За результатами перевірки дисертаційної роботи Федорущенка Б. В. на наявність ознак академічного плагіату встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень; навмисних спотворень не виявлено. Звідси можна зробити висновок про відсутність порушень академічної доброчесності.

## **8. Дискусійні положення та зауваження по дисертаційній роботі.**

Відзначаючи позитивні сторони дисертаційної роботи Федорущенка Б. В., вважаю за необхідне звернути увагу на певні неточності та дискусійні положення.

1. Дисертантом запропоновано складові фінансової безпеки банківського сектору національної економіки (рис. 1.3, с. 35). Проте, з нашої точки зору, необхідно було б відобразити взаємозв'язок та вплив складових функціонального призначення банківського сектору та ресурсно-функціональної спрямованості складових фінансової безпеки. Тим самим здобувач підсилив би наукову новизну з точки зору встановлення впливу елементів функціонального призначення на забезпечення певного виду фінансової безпеки банківського сектору.

2. Дискусійним питанням є виокремлення таких класифікаційних ознак у класифікації різновидів фінансової безпеки банківського сектору, як «мета» (стратегічна, тактична, спорадична) та «статичність» (функціонування, розвитку) (табл. 11, с. 36). Їх виокремлення потребує більш глибокого обґрунтування. Так само не зовсім зрозуміло, як трактується фінансова безпека банківського сектору за такою класифікаційною ознакою, як «стан банківського

сектору». Тобто, чи правомірно визначати передкризову фінансову безпеку, кризову фінансову безпеку і так далі.

3. У підрозділі 1.2 «Чинники, загрози фінансовій безпеці банківського сектору національної економіки та її вимір», на сторінці 39, здобувач зазначає, що формування дієвої системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору неможливе без достеменного визначення викликів, небезпек, загроз і ризиків у цій сфері та їх ієрархії. Проте у подальшому, наголошена систематизація та ієрархія не прослідковується. Дослідження тільки б виграло з позиції візуалізації ієрархічної системи загроз фінансовій безпеці.

4. У підрозділі 2.2, здобувач провів ретельний аналіз чинників забезпечення складових фінансової безпеки банківського сектору економіки України, що заслуговує позитивної оцінки. Проте, спостерігається неузгодженість періоду дослідження. В деяких випадках він закінчується 2020 р., в інших – 2021 р. Є рисунки, які не побудовані автором, а запозичені з офіційних джерел, але на них є посилання.

5. При проведенні оцінювання рівня фінансової безпеки банківського сектору (підрозділ 2.3 дисертації), здобувачеві за доцільне було б систематизувати методики як такі, що використовуються на макроекономічному рівні та ті, що застосовуються на внутрішньосистемному рівні. Це б сприяло більш чіткому уявленню впливу зовнішніх та внутрішніх чинників та загроз на рівень фінансової безпеки банківського сектору.

6. У дисертації запропоновано схему виявлення, ранжування загроз фінансовій безпеці банківського сектору та розподілу фінансових ресурсів на заходи протидії їм (рис. 3.1, с. 145). Проте, незрозумілим є, які саме критерії ранжування загроз фінансовій безпеці пропонує здобувач. Також потребує пояснення застосовувати PRT-матриці (школа, час, імовірність) при ранжуванні загроз.

7. Запропонований автором алгоритм формування стратегій забезпечення ресурсоутворювальної недепозитного характеру, депозитної, кредитної, валютної, боргової, інвестиційної й розрахункової безпек банківського сектору (рис. 3.6, с. 160), потребує уточнення щодо розрахункової фінансової безпеки банківського сектору. Тобто потребує пояснення, чи це певний індикатор, який прогнозується, або це складова фінансової безпеки.

8. У дисертації запропоновано науково-методичний підхід до оцінки ефективності формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору та її індикаторів (с. 186-198). Він мав би більшу наукову цінність, якщо був апробований на фактичних даних. Тим паче, що на сьогодні – це актуальне питання для життєдіяльності окремих банків та банківського сектору національної економіки.

Разом з тим, вказані зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації Федорущенка Б. В., а зазначені дискусійні положення можуть бути підставою для продовження здобувачем наукових досліджень і практичної діяльності у напрямі забезпечення фінансової безпеки банківського сектору економіки.

## **9. Висновок про відповідність дисертації вимогам Уряду і МОН України.**

Дисертаційна робота Федорущенка Богдана Віталійовича «Формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору України», виконана на актуальну тему. За своїм змістом дисертація є завершеною самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові теоретичні положення та науково обґрунтовані результати, що мають важливе наукове й практичне значення для вдосконалення теоретико-методологічних засад щодо формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору національної економіки.

Дисертація виконана на високому науково-методичному рівні, її зміст відповідає обраній темі дослідження та профілю спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Сформульовані в роботі наукові положення, висновки та рекомендації є достовірними та всебічно обґрунтованими. Визначену мету дослідження досягнуто, а основні завдання вирішено. Анотація та опубліковані здобувачем наукові праці повною мірою відображають зміст дисертації, головні результати дослідження, його наукову новизну, практичну значущість і особистий внесок здобувача в науку.

За своїм науковим рівнем, глибиною теоретичних розробок, практичним значенням отриманих результатів, висновків і рекомендацій, структурою, мовою та стилем викладення матеріалу дисертація Федорущенка Б. В. «Формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору України» відповідає вимогам, передбаченим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова КМУ від 12.01.2022 р. № 44) і наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації». Викладене вище дозволяє зробити висновок про те, що дисертація «Формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору України», відповідає встановленим вимогам, а здобувач – Федорущенко Богдан Віталійович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» та спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Опонент:

доктор економічних наук, професор,  
професор кафедри банківської справи  
Одеського національного  
економічного університету

Вікторія КОВАЛЕНКО